

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА
НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Вченої ради Науково-
дослідного інституту правотворчості та
науково-правових експертиз Національної
академії правових наук України
від 28 вересня 2023 р., протокол № 10

**СИЛАБУС
навчальної дисципліни**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
(ВК.6)
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Викладач	Михайлова Ірина Юріївна, провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент
Контактні дані	+38 044 253 34 19 (роб.), +380979452165, ira.mykhailova@gmail.com
Наукові профілі викладача	Google Scholar https://scholar.google.com/citations?user=lwe2wHcAAAAJ ORCID https://orcid.org/0000-0002-1273-3389
Назва освітньо-наукової програми	081 Право

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень (Національна рамка кваліфікацій – 8 рівень; третій (докторський) цикл вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Статус дисципліни	Вибіркова компонента освітньо-наукової програми, вивчається в 3 семестрі 2 курсу навчання
Мова викладання	Українська
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS/годинах	5 кредитів ECTS (загальний обсяг - 150 год.)
	- аудиторна робота: 46 год. для денної форми навчання або 20 год. для заочної форми навчання, з них:
	лекції: 16 год. для денної форми навчання або 10 год. для заочної форми навчання
	семінарські заняття: 30 год. для денної форми навчання або 10 год. для заочної форми навчання
	- самостійна робота: 104 год. для денної форми навчання або 130 год. для заочної форми навчання
Консультації з навчальної дисципліни	Аудиторні консультації: аудиторія-бібліотека згідно з графіком консультацій. Онлайн-консультації: через системи дистанційного навчання Zoom, Google Meet, тощо або електронною поштою викладача
Мета вивчення навчальної дисципліни	Формування у здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії ґрунтовних теоретичних знань з права соціального забезпечення, вироблення та удосконалення ними особливих умінь, практичних навичок, необхідних для здійснення ними наукової, науково-педагогічної та професійної діяльності в сфері права.

Завдання вивчення навчальної дисципліни	<p>опанувати основні положення доктрини права соціального забезпечення; засвоїти положення джерел права соціального забезпечення; набути вміння та навички вірно тлумачити норми права соціального забезпечення і правильно їх застосовувати в конкретній життєвій ситуації; вміти здійснювати критичний аналіз правових явищ у сфері права соціального забезпечення; здобувати навички правової аргументації власної позиції; синтезувати нові та комплексні ідеї, підходи до правового регулювання відносин у сфері соціального забезпечення з урахуванням євроінтеграційної складової усіх компонентів суспільства.</p>
Форми та види проведення навчальних занять	<p>Форма навчання – денна або заочна (з використанням елементів дистанційного навчання). Види навчальних занять: лекції, семінарські, самостійна робота.</p>
Локація та необхідне обладнання	<p>Аудиторія-бібліотека НДІ правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор), комп'ютерне забезпечення з виходом у мережу Інтернет. Передбачається робота з відкритими базами даних та реєстрами.</p>
Самостійна робота	<p>Підготовка до семінарських занять, поточного та підсумкового контролю, опрацювання рекомендованої літератури, вирішення кейсів.</p>
Індивідуальні завдання	<p>Узагальнення юридичної практики за певною тематикою, підготовка тез доповідей на конференціях, круглих столах, підготовка рефератів, розробка проектів нормативно-правових актів.</p>
Контроль	<p>Поточний контроль: опитування на семінарських заняттях; вирішення кейсів; участь в дискусіях, веб-квестах, обговоренні доповідей, рефератів; підготовка рефератів та доповідей; тестування; виконання самостійних робіт. Підсумковий контроль: екзамен.</p>
Політика навчального курсу	<p>Пропущені заняття відпрацьовуються усно (в онлайн режимі) за темою заняття згідно з графіком консультацій викладача; наукові роботи виконуються і оцінюються з дотриманням належної академічної доброчесності. За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності.</p>

<p>Інтегральна компетентність, загальні компетентності, фахові компетентності</p>	<p>ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.</p> <p>ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК02. Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними.</p> <p>ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.</p> <p>ЗК04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень.</p> <p>ЗК06. Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й мобільність.</p> <p>СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей.</p> <p>СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.</p> <p>СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.</p> <p>СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.</p> <p>СК06. Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права.</p> <p>СК08. Здатність тлумачити та застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.</p> <p>СК09. Здатність проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет</p>
--	---

інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

СК10. Здатність складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію в конкретній справі.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема № 1. Розвиток доктрини права соціального забезпечення

Тенденції розвитку доктрини права соціального забезпечення: історія та сучасність. Вчення про предмет та метод права соціального забезпечення: проблемні аспекти. Принципи права соціального забезпечення. Наукова класифікація принципів права соціального забезпечення. Проблеми функцій права соціального забезпечення. Джерела права соціального забезпечення. Проблеми кодифікації та систематизації законодавства в сфері соціального забезпечення.

Тема № 2. Правовідносини в сфері соціального забезпечення

Поняття та види правовідносин в сфері соціального забезпечення. Соціально-забезпечувальні, соціально-страхові, процедурні, процесуальні правовідносини. Суб'єкт, об'єкт, зміст правовідносин в сфері соціального забезпечення. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин в сфері соціального забезпечення. Проблеми правового регулювання відносин у сфері соціального забезпечення.

Тема № 3. Організаційно-правові форми соціального забезпечення

Поняття та види організаційно-правових форм соціального забезпечення. Проблеми правового регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування. Проблеми правового регулювання недержавного соціального забезпечення. Проблеми правового регулювання асигнувань за рахунок державного бюджету.

Тема № 4. Пенсійне забезпечення

Характеристика системи пенсійного забезпечення в Україні. Поняття і види пенсій у солідарній пенсійній системі. Правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України. Порядок та проблеми звернення за призначенням (перерахунком) пенсії. Строки призначення пенсії. Виплата пенсії. Система, принципи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення. Проблеми запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Проблеми правового регулювання недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Тема № 5. Страхові та державні соціальні допомоги

Поняття, види та класифікація страхових допомог. Проблеми надання страхових допомог. Допомоги з тимчасової непрацездатності. Допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням. Допомоги на випадок безробіття.

Поняття, види та класифікація державних допомог. Проблеми надання державних допомог. Порядок виплати державних допомог. Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю. Державна допомога малозабезпеченим сім'ям. Державна допомога особам з інвалідністю та особам, які не набули права на пенсію. Державні допомоги сім'ям з дітьми.

Тема № 6. Соціальні послуги

Проблеми надання соціальних послуг. Органи, які надають соціальні послуги.

Проблемні питання платного та безоплатного надання соціальних послуг. Джерела фінансування соціальних послуг.

Соціальні послуги безробітним. Соціальні послуги особам з інвалідністю. Соціальні послуги територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів та самотніх незахищених громадян. Соціальні послуги для дітей-сиріт.

Тема № 7. Соціальні пільги

Поняття, ознаки та види соціальних пільг. Проблеми щодо надання соціальних пільг. Основні підходи до реформування системи пільг в Україні. Монетизація пільг. Пільги на житлово-комунальні послуги. Медико-реабілітаційні пільги. Соціально-побутові та соціально-трудова пільги. Транспортні пільги.

Програмні результати навчання

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН03. Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права.

РН10. Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження.

РН11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах.

РН14. Вміло тлумачити та ефективно застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.

РН15. Якісно проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

РН16. Демонструвати вміння складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію у конкретній справі.

КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

*Загальна кількість балів з навчальної дисципліни 100 балів ECTS =
поточний контроль 50 балів (семінарські заняття, СРС) +
підсумковий контроль 50 балів*

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	визначення	Екзаменаційна оцінка
90-100	A	відмінно	відмінно
82-89	B	дуже добре	добре
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	задовільно
60-63	E	достатньо	
35-59	FX	незадовільно з правом повторного складання підсумкового контролю	незадовільно
0-34	F	незадовільно без права повторного складання підсумкового контролю	

- *90-100 балів (відмінно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував досконале знання основних понять і правових категорій; вміння вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати аргументовані, чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння системно аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати аргументовану позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність юридично грамотно і толерантно викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми;

- *82-89 балів (дуже добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував добре знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом; вміння давати чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням під час підготовки обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *74-81 (добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом з окремими неточностями; вміння давати відповіді без суттєвих помилок на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням під час підготовки обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *64-73 (задовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував задовільне знання основних понять і правових категорій; оперування категоріальним апаратом з неточностями; недостатнє вміння давати відповіді на питання; недостатнє вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; недостатню здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми;

обумовлену використанням під час підготовки незначного обсягу рекомендованої літератури;

- 59 і менше (незадовільно) – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував незнання основних понять і правових категорій; нездатність оперування категоріальним апаратом; відсутність вміння давати відповіді на питання; нездатність аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; нездатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену невикористанням під час підготовки рекомендованої літератури.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях

Оцінка «**відмінно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав всебічні та глибокі знання передбаченого робочою програмою матеріалу, законодавства, судової (адміністративної, нотаріальної) практики, рекомендованої робочою програмою курсу, проявив творчі здібності в розумінні, викладенні та використанні програмного матеріалу.

Оцінка «**добре**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав повне знання передбаченого робочою програмою матеріалу, засвоїв основну літературу, рекомендовану робочою програмою курсу, виявив стабільний характер знань і здібності до їх самостійного набуття та оновлення в процесі самостійної підготовки до занять.

Оцінка «**задовільно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав знання основного матеріалу в обсязі робочої програми курсу, необхідному для професійної діяльності в сфері права, знайомому з основною літературою, рекомендованою робочою програмою курсу, проте припустився неточностей у відповіді або показав поверхневе знання матеріалу. Ця оцінка виставляється і у разі недостатньо аргументованого викладення матеріалу, недостатньо чітко і послідовно висловленої відповіді.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив істотні прогалини у знанні основного програмного матеріалу, що виражається у незнанні основних понять та положень навчального курсу, в невмінні пов'язати теоретичний матеріал з аналізом положень чинного законодавства, юридичної практики.

Орієнтовний перелік питань до екзамену	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тенденції розвитку доктрини права соціального забезпечення: історія та сучасність. 2. Вчення про предмет та метод права соціального забезпечення: проблемні аспекти. 3. Принципи права соціального забезпечення. 4. Наукова класифікація принципів права соціального забезпечення. 5. Проблеми функцій права соціального забезпечення. 6. Джерела права соціального забезпечення.
---	--

7. Міжнародно-правові акти як джерела права соціального забезпечення.
8. Закони України як джерела права соціального забезпечення.
9. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела права соціального забезпечення.
10. Проблеми кодифікації та систематизації законодавства в сфері соціального забезпечення.
11. Поняття та види правовідносин в сфері соціального забезпечення.
12. Соціально-забезпечувальні, соціально-страхові, процедурні, процесуальні правовідносини.
13. Суб'єкт, об'єкт, зміст правовідносин в сфері соціального забезпечення.
14. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
15. Проблеми правового регулювання відносин у сфері соціального забезпечення.
16. Інвалідність як підстава виникнення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
17. Вік як підстава виникнення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
18. Смерть як підстава виникнення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
19. Безробіття як підстава виникнення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
20. Нещасний випадок як підстава виникнення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
21. Вагітність та пологи як підстава виникнення правовідносин в сфері соціального забезпечення.
22. Вислуга років – поняття і правове значення.
23. Фонд соціального страхування на випадок безробіття як суб'єкт правовідносин соціального забезпечення.
24. Пенсійний фонд як суб'єкт правовідносин соціального забезпечення.
25. Підприємства як суб'єкти правовідносин соціального забезпечення.
26. Поняття та види організаційно-правових форм соціального забезпечення.
27. Проблеми правового регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування.
28. Проблеми правового регулювання недержавного соціального забезпечення.
29. Проблеми правового регулювання асигнувань за рахунок державного бюджету.

30. Характеристика системи пенсійного забезпечення в Україні.
31. Поняття і види пенсій у солідарній пенсійній системі.
32. Правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України.
33. Порядок та проблеми звернення за призначенням (перерахунком) пенсії.
34. Строки призначення пенсії.
35. Виплата пенсії.
36. Система, принципи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.
37. Проблеми запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
38. Проблеми правового регулювання недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
39. Поняття, види та класифікація страхових допомог.
40. Проблеми надання страхових допомог.
41. Допомоги з тимчасової непрацездатності.
42. Допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.
43. Допомоги на випадок безробіття.
44. Поняття, види та класифікація державних допомог.
45. Проблеми надання державних допомог.
46. Порядок виплати державних допомог.
47. Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.
48. Державна допомога малозабезпеченим сім'ям.
49. Державна допомога особам з інвалідністю та особам, які не набули права на пенсію.
50. Державні допомоги сім'ям з дітьми.
51. Проблеми надання соціальних послуг.
52. Органи, які надають соціальні послуги.
53. Проблемні питання платного та безоплатного надання соціальних послуг.
54. Джерела фінансування соціальних послуг.
55. Соціальні послуги безробітним.
56. Соціальні послуги особам з інвалідністю.
57. Соціальні послуги територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян.
58. Соціальні послуги для дітей-сиріт.
59. Поняття, ознаки та види соціальних пільг.
60. Проблеми щодо надання соціальних пільг.
61. Основні підходи до реформування системи пільг в Україні.
62. Монетизація пільг.
63. Пільги на житлово-комунальні послуги.

- 64. Медико-реабілітаційні пільги.
- 65. Соціально-побутові та соціально-трудова пільги.
- 66. Транспортні пільги.

Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в мережі Інтернеті

Основна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
5. Декларація прав дитини, затв. Резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
6. Декларація про соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання і їхнє усиновлення на національному і міжнародному рівнях, прийнята резолюцією 41/85 Генеральної Асамблеї ООН від 03 грудня 1986 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_131.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042.
8. Про мінімальні норми соціального забезпечення: Конвенція від 28.06.1952 р. № 102 URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_011
9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
10. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
12. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 р. № 16/98 *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23 Ст. 121.
13. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*.

2012. № 16. Ст. 146.
14. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 409
  15. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 20. Ст. 102.
  16. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18.05.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 33-34. Ст. 404
  17. Про жертви нацистських переслідувань: Закон України від 23.03.2000 р. №1584-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 24. ст.182.
  18. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. ст.1
  19. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49-51. Ст. 356.
  20. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03. 2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 13. Ст. 505.
  21. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
  22. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27.03.2014 р. № 1166-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20-21. Ст. 745.
  23. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 21. Ст. 252.
  24. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 4. Ст. 18.
  25. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 348.
  26. Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні: Закон України від 17 квітня 1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №15. Ст.88
  27. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 2-3. Ст. 36.
  28. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 4. Ст.94
  29. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
  30. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 358.
  31. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від

- 22.10.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45 Ст. 298
32. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 01.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 16. Ст. 200.
33. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» : Постанова правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 р. № 22-1. *Офіційний вісник України*. 2005. № 52. Ст. 3383.
34. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: постанова КМУ від 26.11.2014 р. № 675 *Офіційний вісник України*. 2014. № 97. Ст. 67.
35. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова КМУ від 24 червня 2016 р. № 461. *Офіційний вісник України*. 2016. № 60. Ст. 15.
36. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
37. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

Додаткова

38. Безугла В. О. Соціальне страхування. навч. посіб./ Безугла В. О., Загірняк Д. М., Шаповал Л. П. К.: Центр учбової літератури, 2011. 208 с.
39. Боднарук М. І., Бурка А. В. Запобігання та протидія дискримінації в пенсійній системі України. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union* : Collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. Р. 1. Р. 426-441
40. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навчальний. 3-тє вид., доп. і перероб. К.: Атіка, 2006. 380 с.
41. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: навчальний посібник / Н. Б. Болотіна. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 668 с.
42. Мокрицька Н.П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с.
43. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку : монографія / за ред. Михайла Шумила, Ірини Комоцької. Київ : Ніка-Центр, 2018. 516 с.
44. Пенсійні правовідносини в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило ; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. К. : Вид-во «Юридична думка», 2013. 276 с.

45. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / за заг. ред. М. І. Іншина, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. Х. : Видавництво «ФІНН», 2009. 434 с.
46. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навчальний посібник / Б. І. Сташків. Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.
47. Право соціального забезпечення. Особлива частина: навчальний посібник / Б. І. Сташків. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092 с
48. Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком у солідарній пенсійній системі України: монограф. / І.Ю. Михайлова; наук. ред. Н.М. Хуторян. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. 188 с.
49. Проблеми застосування трудового та пенсійного законодавства: монографія / Н.М. Хуторян, Я.В. Сімутіна, М.М. Шумило та ін. К.: Ніка-Центр, 2015. 316 с.
50. Сташків, Б. І. Теорія права соціального забезпечення : навч. посібник / Б. І. Сташків. К. : Знання , 2005. 405 с.
51. Шумило М.М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців. монографія. К. : Ніка-Центр, 2010. 272 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

52. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://portal.rada.gov.ua/>
53. Офіційний сайт Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/>
54. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
55. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
56. Офіційний сайт Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України. URL: <https://ndi.academy/>